

نقش وظایف و مسئولیت های آموزش و پرورش در فرهنگ سازی اقتصاد مقاومتی

شوکت علیدادیانی^۱، شهربانو فخرفاطمی^۲، رویا افراسیابی^۳، محبوبه سلیمانپورعمران^۴
^۱ دانشجوی دکتری، مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد، ایران.
^۲ مدیر دبستان بهار^۲، کارشناسی آموزش ابتدایی، بجنورد، ایران.
^۳ استادیار، مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد، ایران.
^۴ استادیار، مدیریت آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد، ایران.

نام نویسنده مسئول:

شوکت علیدادیانی

چکیده

هدف از پژوهش حاضر «بررسی وظایف و مسئولیت های آموزش و پرورش در فرهنگ سازی اقتصاد مقاومتی» می باشد. روش پژوهش حاضر از نوع مروری و از گونه توصیفی - تحلیلی می باشد و با ابزار فیش برداری به تفسیر داده ها پرداخته می شود. یکی از بزرگ ترین رسالت های آموزش و پرورش در این حوزه توجه به تربیت نسلی ست که در آینده بتواند با رویکرد اقتصاد مقاومتی کشور را به سمت پیشرفت سوق دهد. بدین صورت مهم ترین نقش آموزش و پرورش در تحقق اقتصاد مقاومتی فرهنگ سازی در میان دانش آموزان، اولیا و مربیان است. آموزش و پرورش با ایجاد آمادگی ذهنی و روحی برای کارآفرینی، استفاده از تولیدات داخلی و صرفه جویی در امور مختلف زمینه را برای تحقق اقتصاد مقاومتی در جامعه ایجاد می کند. تدوین کتب درسی و گنجانیدن مفاهیم و مطالب در آن ها بر مبنای اقتصاد مقاومتی زمینه را برای تحقق اهداف آموزش و پرورش در این زمینه فراهم می کند.

واژگان کلیدی: وظایف و مسئولیت های آموزش و پرورش، فرهنگ سازی، اقتصاد مقاومتی.

مقدمه

اقتصاد مقاومتی مسأله اصلی حال حاضر نظام اسلامی در عرصه اقتصاد است. امروز و بیش از هر زمان دیگر اقتصاد زمینه رویارویی کشورها با یکدیگر گشته است. رقابت نفس گیر و تقسیم کارهای پیدا و پنهان اقتصادی در عرصه بین الملل، واقعیت دهه های آغازین قرن بیست و یکم در دنیاست. در این میان اقتصاد ایران که سودهای بزرگی در سر دارد، لازم است با نسخه های متفاوت و بومی نسبت به آنچه توسط نظریه پردازان اقتصادی بین المللی ارائه می شود، برای خود راهی متمایز و متناسب برگزیند که بتواند در عین غلبه بر موانع، پیشرفت اقتصادی روزافزونی را نیز تجربه نماید. امروزه با ظهور مسایلی چون پیدایش نسل دیجیتالی، افزایش و تغییر انتظارات از نظام های آموزشی، شکاف قابلیت و انتظارات و آرمان ها، اهمیتی ویژه یافته و این ضرورت را ایجاد کرده است که باید برای تبدیل دارایی های انسانی به سرمایه، مداخله ای اصولی نمود و دگرگونی هایی در اندیشه و باور شهروندان ایجاد نمود که بیشتر این وظیفه بر عهده نظام های آموزشی است (شاه طالبی و قپانچی، ۱۳۹۲).

یکی از این اقتدارطلبی ها و سیاست دولتها در برابر سایر دولتها، فشارها و تحریم های اقتصادی است که از آن به عنوان حربه ای برای ضربه زدن و وابسته نگهداشت کشورها به خود استفاده می کنند. کشور ما نیز به دلیل داشتن قابلیت ها و ظرفیت های فکری، طبیعی و اقتصادی همواره با چنین مواجهه نابرابر و خصمانه ای روبرو بوده و هست. بررسی زیاد لازم نیست تا متوجه شویم که در دوران جنگ تحمیلی نیز چنین مشکلی وجود داشته است. وضعیت شاخص اقتصادی در سال پایانی جنگ تحمیلی (۱۳۶۷) نشان می دهد که این شاخص ها به بحرانی تری میزان خود در تمام سال های جنگ رسیده بود و وضعیت نامطلوب اقتصادی ناشی از فقدان الگوی اقتصاد مقاومتی بوده است؛ اما امروزه خوشبختانه زمینه تدوین و پیاده سازی الگوی اقتصاد مقاومتی برای کشوری مانند ایران با داشت منابع فراوان، جمعیت زیاد، بازار بزرگ درون کشور و ارتباط های منطقه ای نسبتاً خوب فراهم است. تحولات جهانی نیز اقتضا می کند که جمهوری اسلامی ایران به عنوان الهام بخش جهان اسلام الگویی موفق و مستقل از مدیریت اقتصادی را به نمایش بگذارد و وضعیت مطلوب اقتصادی را در اندازه شئون و عزت نفس مردم خود ایجاد کند (سیف، ۱۳۹۱). بنابراین خود جمهوری اسلامی مکلف به نظریه پردازی و ابتکار و نوآوری و الگوسازی در عرصه های جدید اقتصادی است (تراب زاده جهرمی و همکاران، ۱۳۹۲).

پیغامی (۱۳۹۰) معتقد است امروزه جمهوری اسلامی در حوزه های اقتصادی خود با مسائل یا مفاهیمی مواجه است که به هیچ عنوان تاکنون چه در عرصه نظر و در کتاب های درسی و چه در عرصه عمل و تجارب بشری، مشابه و ما به ازای واقعی نداشته است؛ بنابراین، خود انقلاب اسلامی مکلف به نوآوری و ابتکار و نظریه پردازی و الگوسازی در این عرصه های جدید اقتصادی است. هر کشوری که علم استکبارستیزی را برپا کند، نیازمند چنین الگوهایی است. یکی از این مفاهیم «اقتصاد مقاومتی» است. در عین حال باید گفت اقتصاد مقاومتی اقتصادی است که تهدیدها را تبدیل به فرصت کرده و اساساً اقتصاد مقاومتی را از اقتصاد حمایتی تفکیک می کند. در اقتصاد حمایتی موضوع این است که کشور ضعیف از صنایع خود در برابر کشور قوی باید حمایت کند؛ اما در اقتصاد مقاومتی به نظامی اندیشیده می شود که وقتی در برابر تهدید قرار می گیرد رشد می کند و حتی بالاتر از آن جهش می کند. اقتصاد مقاومتی حالت ویژه ای از نظام اقتصاد اسلامی است که هدف اصلی آن امنیت، استقلال و خودکفایی اقتصادی کشور است (میرمعزی، ۱۳۹۲).

سیدنورانی کلیدی ترین مؤلفه اقتصاد مقاومتی، استقلال (سیدنورانی، ۱۳۹۲) و پیشرفت در عین تحریم و شرایط سخت کلیدی ترین عنصر اقتصاد مقاومتی می باشد (فیروزآبادی، ۱۳۹۲). قوامی اقتصاد مقاومتی را متفاوت از ریاضت اقتصادی می داند و معتقد است اقتصاد مقاومتی اقتصادی است که بر محور تولید داخلی شکل می گیرد و همچنین معتقد است که این مفهوم، ریشه قرآنی دارد (قوامی، ۱۳۹۱). علیزاده معتقد است اقتصاد مقاومتی مهندسی اقتصاد در وضعیت خاصی است که این وضع خاص، یا ناشی از تکان های اقتصادی اجتماعی داخلی است یا ناشی از تحریم ها و خصومت های خارجی. وی همچنین بیان می دارد که اقتصاد مقاومتی پنج رکن اساسی دارد که عبارت اند از: عدالت اجتماعی، عزت و اقتدار اقتصادی، رشد و آبادانی، استقلال و اقتدار در عرصه علم و فناوری و ناهم سویی منافع جامعه اسلامی با منافع قدرت های بزرگ اقتصادی (علیزاده، ۱۳۹۱). دانش جعفری علت اصلی طرح مسئله اقتصاد مقاومتی را تحریم های اقتصادی غرب علیه ایران می داند. وی معتقد است اقتصاد مقاومتی الگویی است که بتواند در زمان تحریم، اداره اقتصادی کشور را حفظ و بدون مشکل، امورات اقتصادی کشور را مدیریت کند (دانش جعفری، ۱۳۹۱). معصومی نیا اقتصاد مقاومتی را مکانیزم شناسایی حوزه های فشار و تحریم و کنترل آن فشارها می داند و معتقد است اقتصاد مقاومتی با اقتصاد ریاضتی تفاوت ماهوی دارد. در اقتصاد مقاومتی بر خلاف اقتصاد ریاضتی، حقوق ها کاهش پیدا نمی کند، بلکه تأکید بر استفاده از تمام ظرفیت هاست (معصومی نیا، ۱۳۹۱). تازی نیز بر این نکته تأکید می کند که اقتصاد مقاومتی یک بحث دفاعی صرف نیست، بلکه ناظر بر تقویت بنیه اقتصادی است. در اقتصاد مقاومتی نیز شاخص های عمومی اقتصادی مطرح است و باید مورد توجه قرار بگیرد. شناسایی فرصت ها رکن اصلی اقتصاد مقاومتی است (تازی، ۱۳۹۱).

تعلیم و تربیت هر قدر در انجام دادن این رسالت عمیق تر و اساسی تر عمل کند، به همان اندازه در دستیابی به اهداف عالی تر و ساخت افراد مطلوب جامعه موفق تر خواهد بود (ملکی، ۱۳۹۰). به این ترتیب، شهروندانی تربیت خواهند شد که ضمن احساس دل بستگی به میهن و

سرزمین خود، اقتدارطلبی های ناموجه از سوی دولت ها را شناسایی و نقد می کنند و در صورت لزوم در برابر آن عملاً مقاومت می کنند (برخوردار و همکاران، ۱۳۸۷). آموزش و پرورش، یکی از عمده ترین نهادهای فرهنگی رسمی کشور است که در فرهنگ سازی کودکان و نوجوانان و به عبارتی نسل آینده کشور به طور مستقیم و در فرهنگ سازی خانواده ها به طور غیرمستقیم نقش ایفا می کند. مرور سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی نیز نشان می دهد که روح حاکم بر آن، فرهنگی است و بدون تحول فرهنگی و با نگاه صرفاً اقتصادی نباید نسبت به تحقق اهداف سیاست های مذکور امید داشت. تاکید بر «گفتمان سازی»، «سبک زندگی و الگوی مصرف اسلامی»، «روحیه مشارکت و کار جمعی»، «کارآفرینی و مهارت» و «اخلاقیت و نوآوری» از جمله مواردی هستند که در این سیاست ها صریحاً به آن ها اشاره شده است که پرورش و نهادینه سازی آن ها در محدوده وظایف آموزش و پرورش قرار می گیرد. از این رو توجه ویژه به این امور در همه عناصر و فرآیندهای ذیل آموزش و پرورش ضروری است. تولید و توزیع و مصرف، سه مؤلفه اصلی اقتصاد است و اقتصاد مقاومتی بیانگر این است که اقتصاد را فراهم نماییم که این سه مؤلفه مقاوم و پایدار باشد و با کوچک ترین خلل و یا چالشی دستخوش تغییر نشود. لازم است برای دستیابی به اقتصاد مقاومتی دو حرکت مهم در جامعه صورت گیرد که اولی مهارت افزایی و دیگری فرهنگ سازی است. از طرف دیگر فضا سازی و مهیا کردن فضای عمومی کشور برای پرداختن به مقوله اقتصاد مقاومتی از نکات بسیار مهمی است که آموزش و پرورش می تواند به آن ورود پیدا کرده و نقش داشته باشد. برخلاف روزگاری که مصرف کالاهای خارجی ضد ارزش به شما می آید، اکنون به گونه ای مصرف آن ها رواج یافته که گاه حتی کالای نامرغوب و یا فاسد خارجی با بهای گران از سوی مصرف کننده به دانش آموزان سرایت کرده است به گونه ای که برخی از دانش آموزان مخصوصاً در سنین کم دچار فریب تبلیغات کالاهای خارجی شده و به سختی سعی دادند از آن چه که بر خلاف قیمت بالایشان الزاماً مرغوبیت آن چنانی ندارند، استفاده کنند. کاری که دانش آموزان برای حمایت از تولیدات ملی باید انجام دهند، این است که برای خرید کالای مورد نیازشان در اولین مرحله سراغ کالاهای ایرانی رفته و سعی کنند برای رفع نیازشان از همین نوع کالاها استفاده کنند. به علاوه افراد خانواده یا دوستانشان را نیز به حمایت از تولیدات کشورمان که خیلی بهتر از تولیدات خارجی است، دعوت کنند. تجربه استفاده از دانش آموزان به همیار پلیس در چند سال اخیر، خود گواه روشنی بر این موضوع است که آنان می توانند سخن اثرگذار در بین خانواده و سطح عمومی جامعه در جهت ایجاد رغبت به استفاده و بهره مندی از تولید داخل داشته باشند. به منظور تبیین همین مطلب در مقاله حاضر به وظایف و مسؤولیت های آموزش و پرورش در فرهنگ سازی اقتصاد مقاومتی پرداخته می شود.

۱- هدف اصلی پژوهش

بررسی وظایف و مسؤولیت های آموزش و پرورش در فرهنگ سازی اقتصاد مقاومتی

۲- سؤال اصلی پژوهش

وظایف و مسؤولیت های آموزش و پرورش در فرهنگ سازی اقتصاد مقاومتی چیست؟

۳- روش پژوهش

روش پژوهش حاضر از نوع مروری و از گونه توصیفی - تحلیلی می باشد و با ابزار فیش برداری به تفسیر داده ها پرداخته می شود. بر این اساس کلیه کتاب ها، مدارک، اسناد، پایگاه ها، مقاله ها و پژوهش های موجود، مورد مطالعه قرار گرفته و از آن ها فیش برداری شده است.

۴- چارچوب مفهومی پژوهش

مفهوم اقتصاد مقاومتی در سطح بین المللی، مفاهیم و تعریف های گوناگونی را به حدود اختصاص داده است و اصطلاح های مترادفی برای آن تعریف شده است، بریگایلو و همکاران^۱ (۲۰۰۸) از اصطلاحی به نام «فنزیت اقتصادی» برای اشاره به توان سیاست ساخته یک اقتصاد برای بهبود (یا انطباق با) آثار شوک های برون زای مخالف استفاده کرده است. این اصطلاح با تعریفی که از آن شده، نزدیک ترین مفهوم به «اقتصاد مقاومتی» در ادبیات رایج کشور ماست.

بریگایلو و استفان^۲ (۲۰۱۱) بیان می دارد که اصطلاح فنزیت اقتصادی به دو مفهوم به کار می رود. اول، توانایی اقتصاد برای بهبود سریع از شوک های اقتصادی تخریب کننده خارجی؛ دوم، توانایی اقتصاد برای ایستادگی در برابر آثار این شوک ها. توانایی ایستادن در برابر شوک ها هنگامی متصور است که شوک ها ناچیز باشد. هم چنی این نوع فنزیت هنگامی که ممکن است اقتصاد از مکانیسم هایی برخوردار باشد که آثار

^۱ -Briguglio et al

^۲ -Briguglio & Stephen

شوکه ها را کاهش دهد، با عنوان «جذب شوک» آورده می شود. برای مثال، وجود بازاری انعطاف پذیر، می تواند به عنوان ابزاری برای جذب شوکه ها عمل کند. به طور کلی، فنریت اقتصادی به توان یک سیستم برای بهبود از شوکی پایدار گفته می شود (رز، ۲۰۰۸).

اقتصاد مقاومتی عبارت است از توان یک کشور برای مقابله با فشارهای اقتصادی تحمیل شده از سوی کشورها دیگر و یا مقابله با شرایط به وجود آمده در سطح بین المللی که رشد اقتصادی را با مشکل مواجه ساخته است. چنین توانی باید با تأکید بر ظرفیت ها و قابلیت های درونی باشد و ضمن کاهش آسیب پذیری اقتصاد، رشد اقتصادی موجود همچنان محفوظ بماند و ادامه یابد. ای مفهوم با آنچه در برخی کشورها مانند اسپانیا، یونان، پرتغال و تا اندازه ای ایتالیا، از آن به عنوان ریاضت اقتصادی نام برده می شود تفاوت زیادی دارد. در مفهوم اخیر کشورهای مذکور سیاست کمتر مصرف کردن و افزایش مالیات ها را در پی گرفته اند تا از این طریق بتوانند وام های کلان اخذ شده از کمیسیون های اروپایی را بازپرداخت کنند. در این شرایط به شدت تحت فشار قرار گرفته و نخواهند توانست برای مدت طولانی دوام بیاورند؛ اما اقتصاد مقاومتی در کشور ما و طبق آنچه مقام معظم رهبری بر آن تأکید دارند، معنای دیگری از آن استنباط می شود. اقتصاد مقاومتی، به معنای درست مصرف کردن به منظور رفاه اجتماعی است که از طریق تکیه بر توانمندی های داخلی - و نه خارجی - و با اتکا به ارزش های اسلامی، تحقق می یابد. یکی از زمینه های بسیار مهمی که می توان به آن اتکا کرد، برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران است (رحمان پور و نصر، ۱۳۹۲).

۵- نقش آموزش و پرورش در پیاده سازی اقتصاد مقاومتی

۵-۱- نقش آموزش و پرورش و معلمان در ایجاد و ترویج فرهنگ اقتصاد مقاومتی

نظام آموزشی کشور با در اختیار داشتن بیش ترین زمان برای اثرگذاری در ذهن و عملکرد افراد جامعه از سنین کودکی تا مقطع مهمی از رشد در دوره جوانی منبع مهمی برای تأمین و ارتقاء سرمایه انسانی است. وزارت آموزش و پرورش با پوشش مستقیم ۱۳ میلیون نفر از نسل آتی کشور و حضور ۱ میلیون نفر فرهنگی به عنوان یکی از اصلی ترین گروه های مرجع کشور ظرفیت زیادی را برای فرهنگ سازی درباره اقتصاد مقاومتی را دارد و پیش تر در طرح هایی همچون «همیار پلیس» بخش کوچکی از این ظرفیت عظیم به اثبات رسیده است.

مسئولین وزارت آموزش و پرورش نیز بر ضرورت توجه به این ظرفیت در وزارت خانه مطلوب خود واقف هستند و در سال های پس از مطرح شدن موضوع اقتصاد مقاومتی به نقش این وزارتخانه در بهینه سازی روندها و ساختارها و فرهنگ سازی از طریق گنجاندن سرفصل هایی در کتاب های درسی دانش آموزان و معلمان و دانشجو معلمان و برگزاری دوره تا تدوین منشور اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش اشاره کرده اند.

از سوی دیگر نقش معلمان در تحقق سیاست ها و خط مشی های اعلامی نیز در نهادی همچون مدرسه بسیار پررنگ تر از عوامل اجرایی در بخش های دیگر در موضوع اقتصاد مقاومتی است. فرهنگ اشاعه شده از طریق برنامه رسمی آشکار یعنی کتاب های درسی، محتوای آموزشی و فعالیت های رسمی تعریف شده همه تأثیری نیست که مدرسه می تواند بر مخاطبین خود بگذارد. علاوه بر برنامه درسی آشکار، «برنامه درسی پنهان» (از جمله رفتار و سلوک معلمان و اولیای مدرسه و روابط بین دانش آموزان) نیز تأثیر قابل توجهی بر شکل گیری فرهنگی دانش آموزان دارد. چه بسا اثری که دانش آموزان به ویژه در سنین پایین تر از برنامه درسی پنهان در این رابطه بپذیرند، بیش از بخش رسمی و آشکار برنامه های مدرسه باشد.

به عنوان مثال، تأکید منفی یا مثبت معلم ریاضی در کلاس درس بر محصولات تولید داخلی، لوازمی که خود اولیای تربیتی مورد استفاده قرار می دهند و سلوک شخصی آن ها از جمله مواردی است که می تواند در شکل گیری نوع نگاه نسل آتی به این مقوله مؤثر باشد و یا همان طور که وزیر آموزش و پرورش اشاره می کند: «دانش آموز باید در مدرسه بیاموزد که اسراف نکرده و در اقتصاد کشور مؤثر باشد». آنچه که به صورت خلاصه در مورد نقش فرهنگی نظام آموزشی در کل و معلمان به صورت خاص در تحقق اقتصاد مقاومتی می توان بیان داشت به صورت خلاصه شامل موارد زیر است:

۱. طراحی (و ترویج) یک الگوی مشخص از شیوه زندگی متناسب با اقتصاد مقاومتی (بر اساس سه گانه ای «اعتماد به نفس ملی، روحیه ای جهادی، و پرهیز از لقمه ای حرام») برای عموم مردم
۲. تأکید بر «گفتمان سازی»، از جمله در ساحت تربیت اقتصادی به ویژه در برنامه درسی پنهان و یادگیری غیررسمی («سبک زندگی و الگوی مصرف اسلامی»، «روحیه مشارکت و کار جمعی»، «خلاقیت و نوآوری» و «کارآفرینی و مهارت»)
۳. فرهنگ سازی در مورد ابعاد مختلف اقتصاد مقاومتی (ترویج فرهنگ کارآفرینی، آموزش محیط کسب و کار در بین دانش آموزان رشته های فنی، حرفه ای و نظری)

۵-۲- سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش با نگاه تبدیل سرمایه‌های اقتصادی به سرمایه‌های انسانی

سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش به معنی پذیرفتن نقش فرهنگی این نهاد در تبدیل سرمایه‌های اقتصادی به سرمایه‌های انسانی و بسترسازی جهت تحقق توسعه پایدار است. در واقع، نحوه تعامل دولت با آموزش و پرورش به عنوان بخشی از حاکمیت که نیازمند سرمایه‌گذاری بلندمدت با هدف اثرگذاری مستقیم در آینده اقتصاد (از طریق تربیت نیروهای متخصص و سرمایه‌های انسانی) و همین‌طور اثرگذاری غیرمستقیم در مسیر اقتصادی کشور (از طریق ایجاد و گسترش فرهنگ اقتصادی صحیح) می‌باشد تعیین‌کننده آینده سرمایه انسانی در کشور است. مسئله مهمی که در مسیر این سرمایه‌گذاری وجود دارد عبارت است از جلوگیری از اتلاف و هدر رفت سرمایه‌های اقتصادی و انسانی با بهینه کردن ساختار اداری و اقتصادی آموزش و پرورش.

ماده ۱۶ سیاست‌های ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری در خصوص اقتصاد مقاومتی در اشاره به موضوع صرفه‌جویی در هزینه‌ها بیان می‌دارد: «صرفه‌جویی در هزینه‌های عمومی کشور با تأکید بر تحول اساسی در ساختارها، منطقی‌سازی اندازه‌ی دولت و حذف دستگاه‌های موازی و غیرضرور و هزینه‌های زاید». با در نظر گرفتن این ماده و توجه به بی‌نظیر بودن وزارت آموزش و پرورش بنا به ابعاد و حجم واحدهای تابعه، منابع انسانی و غیره در میان سایر نهادهای کشور که از بکارگیری حدود یک میلیون کارمند (حدود نیمی از کارمندان دولت) و ارتباط با ۱۴ میلیون نفر به طور مستقیم نشأت می‌گیرد، به راحتی می‌توان به لزوم قرار گرفتن مسئله صرفه‌جویی و بهینه کردن عملکردها به عنوان یک از اصلی‌ترین راهکارهای تحقق اقتصاد مقاومتی توسط این وزارتخانه پی برد.

۶- مصادیق عینی پیش روی آموزش و پرورش برای تحقق اقتصاد مقاومتی از مسیر صرفه‌جویی و بهینه کردن

عملکردها

۱. محدودیت‌های بودجه‌ای آموزش و پرورش به عنوان نهاد تأثیرگذار فرهنگی و اختصاص بیش از ۹۰ درصد از بودجه این وزارتخانه به حقوق و دستمزد کارکنانش در عمل بر کیفیت تعلیم و تربیت اثر منفی گذاشته است. در چنین فضایی می‌توان با نگاه کارشناسی، طرح‌های درآمدزایی و اقتصادی در آموزش و پرورش را مورد توجه قرار داد.
۲. برخی از اقدامات صورت گرفته در این وزارتخانه همچون تأمین مواد اولیه و تجهیزات مربوط به چاپ کتاب‌های درسی، هوشمندسازی مدارس و وسایل گرمایش برقی کلاس‌ها از طریق واردات که در تناقض با بندهای مختلف سیاست‌های اقتصاد مقاومتی است که به ضرورت «مصرف کالاهای داخلی و پرهیز از واردات غیر لازم کالاهای خارجی» می‌پردازد.

۷- اقدامات عمومی و فرهنگ‌ساز اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش

۱. بازگو کردن مضرات استفاده از کالای خارجی برای اقتصاد جامعه به شیوه‌های مختلف برای دانش‌آموزان و فرهنگیان
۲. برخورد اخلاقی با عوامل و کسانی که رعایت صرفه‌جویی را نمی‌کنند توسط دانش‌آموزان و معلمان
۳. بیان اهمیت استفاده از تولیدات داخلی در عدم وابستگی کشور به بیگانگان
۴. ترغیب دانش‌آموزان برای کار و تولید در تعطیلی مدارس
۵. توصیه مستمر به همکاران و دانش‌آموزان نسبت به باز نبودن پنجره‌ها هنگام روشن بودن بخاری و کولر، رسیدگی به وضع شیرهای آب، استفاده از لامپ‌های کم مصرف و خاموش کردن لامپ‌های اضافی در مواقع غیرضروری
۶. بیان اهداف استکبار از ترویج کالاهای تجملاتی و غیرضروری و متذکر ساختن افراد
۷. طرح مسائلی مثل بیان آثار و تبعات دلالتی و احتکار برای دانش‌آموزان و خانواده‌ها
۸. برگزاری مسابقه، همایش و فراخوان علمی در سطح مدارس و ادارات
۹. احصاء عملکرد اسراف‌گرایانه ادارات و نهادهای دولتی توسط دانش‌آموزان و معلمان و اعلام به مسئولین ذی‌ربط
۱۰. تشکیل جلسات تخصصی و میزگردهای علمی فرهنگی با موضوع حماسه اقتصادی و اقتصاد مقاومتی در سطح ادارات و مدارس
۱۱. آموزش استفاده درست از وسایل و امکانات اداری و دولتی
۱۲. برگزاری کلاس‌های آموزش اشتغال‌زایی و تولیدی برای دانش‌آموزان، همکاران فرهنگی و خانواده‌های آنان
۱۳. ترویج فرهنگ کار، تلاش و کوشش و کار کردن برای رضای خداوند متعال بین فرهنگیان، دانش‌آموزان و اولیاء
۱۴. آگاه کردن دانش‌آموزان نسبت به استفاده بهتر از منابع مالی و خرید در حد نیاز
۱۵. بیان فواید قناعت و صرفه‌جویی و توصیه و ترغیب و تشویق دانش‌آموزان و اولیا به آن در مناسبت‌ها و فوق‌برنامه‌ها
۱۶. بیان مطلب توسط معلمان در مورد صرفه‌جویی، پرهیز از تجمل، ضرورت کار و تلاش در سر کلاس‌ها

۱۷. تبلیغ کالای ایرانی بر روی جلد کلیه کتب و درخواست از تولیدکنندگان برای تبلیغ بر روی دفاتر و نوشت افزار
۱۸. بهره گیری از ظرفیت های مدرسه مانند درس انشا، مقاله، وبلاگ، کاریکاتور، روزنامه دیواری برای آشناسازی و مطالبه گری
۱۹. بیان آسیب های جدی به کار نگرفتن حماسه اقتصادی برای دانش آموزان، اولیا و همه مردم
۲۰. آگاه کردن دانش آموزان به منابع محدود نفت، گاز و موارد دیگر
۲۱. آموزش روش های صحیح استفاده از منابع (آب، برق، گاز و ...) برای دانش آموزان، فرهنگیان و اولیا
۲۲. معرفی تولیدات ملی و تولیدکنندگان برتر به جامعه مخاطب
۲۳. تولید نمایش نامه، فیلم، طنز و موارد دیگر در سطح مدارس با موضوع حماسه اقتصادی
۲۴. توصیه به استفاده از دفاتر نیمه تمام و کتاب های سال های قبل برای سال های آینده
۲۵. استفاده بهینه از لباس فرم
۲۶. ترویج فرهنگ خودباوری در بین دانش آموزان، فرهنگیان و والدین
۲۷. آموزش، تشویق و فرهنگ سازی برای صرفه جویی، پرهیز از اسراف، تولید و مصرف کالای ایرانی
۲۸. بیان مطالب مربوط به حماسه اقتصادی برای فرهنگیان، دانش آموزان و خانواده از طریق تولید و توزیع لوح فشرده، بروشور، کتاب و جلسات اولیا و مربیان
۲۹. آموزش و ترغیب خانواده ها جهت تهیه جهیزیه از کالای ایرانی
۳۰. تعیین و تعریف نقش برای دانش آموزان و درخواست برخورد و تذکر با مصادیق اسراف، ریخت و پاش و موارد دیگر مانند طرح همیار پلیس
۳۱. ترسیم افق آینده برای دانش آموزان به جهت بالا بردن روحیه غرور ملی
۳۲. تبیین و تشریح مستمر و کامل شعار سال در صبحگاه ها، جلسات و اولیا و مربیان و نمازهای جماعت
۳۳. احیاء فریضه امر به معروف و نهی از منکر در سطح آموزش و پرورش و جامعه
۳۴. آموزش و بازخوانی ارزش ها و ضد ارزش ها در بین دانش آموزان و فرهنگیان
۳۵. استفاده از جملات کوتاه و کلمات قصار برای طرح در کلاس درس، پیامک و موارد دیگر
۳۶. ارائه الگو برای موضوعات مختلف
۳۷. ایجاد سرفصل های مناسب در کتب درسی برای اقتصاد مقاومتی و موضوعات مرتبط با آن مانند قناعت، صرفه جویی، پرهیز از تجمل
۳۸. تدوین قوانین، ضوابط و مقررات مناسب برای فرهنگ سازی در زمینه حماسه اقتصادی
۳۹. حمایت از ایده ها، طرح ها و اقدامات خلاقانه و مبتکرانه مرتبط با حماسه اقتصادی دانش آموزان و فرهنگیان
۴۰. دعوت از کارآفرینان در مدرسه و بین فرهنگیان
۴۱. برگزاری سخنرانی و همایش برای معلمان و دانش آموزان و ارائه اطلاعات آماری دقیق و مقایسه مصرف در داخل و خارج از کشور
۴۲. ترویج سبک زندگی اسلامی و مبارزه با شیوه های نادرست زندگی فعلی برای فرهنگیان، دانش آموزان و اولیا
۴۳. تهیه بسته های فرهنگی و اهداء به دانش آموزان با موضوع حماسه اقتصادی
۴۴. رعایت عملی معلمان و فرهنگیان و الگو بودن آنان در سطح جامعه
۴۵. معرفی کار و فعالیت به عنوان یک ارزش اسلامی - انسانی در بین دانش آموزان و فرهنگیان
۴۶. برگزاری دوره های ضمن خدمت با موضوع حماسه اقتصادی
۴۷. سرفصل هر کتاب از اول دبستان تا انتهای تحصیل مزین به یک حدیث و یک نکته اقتصادی
۴۸. تکرار مسائل و موضوعات اقتصادی در قالب های مختلف ارائه شود
۴۹. هر هفته یک موضوع مربوط به حماسه اقتصادی، از زبان دانش آموزان رسانه ای شود
۵۰. سوق دادن دانش آموزان به سوی تولید از همان دوران کودکی
۵۱. برقراری ارتباط بین مصرف کننده و تولید کننده از طریق بازدیدهای دو طرفه
۵۲. بیان آثار و عوارض پرخوری و بدخوری در مدارس
۵۳. بیان دلایل استقلال و رشد اقتصادی در بعضی از کشورها که قبلاً زیر سیطره استکبار جهانی بودند مانند ژاپن، چین برای دانش آموزان و معلمان

۸- اقدامات آموزش و پرورش برای نقش آفرینی مناسب در خلق حماسه اقتصادی

۱. استفاده از ظرفیت نخبگان فرهنگی و جمع آوری ایده ها و طرح های آنان و ارسال به وزارتخانه ها
۲. درخواست از تولیدکنندگان برای حضور در بین دانش آموزان و معلمان و پاسخگویی به سؤالات آنان در زمینه های کیفیت، تولید و به ویژه تولیدات مدرسه ای
۳. دعوت از مسئولان برای حضور در مدارس و مطالبه و سؤال از آنها
۴. برگزاری همایش، مسابقات، مقاله نویسی و فراخوان علمی با حضور مسئولان مختلف، طرح موضوع توسط نمایندگان دانش آموزان و فرهنگیان و اعلام نتایج همایش ها به مسئولان اجرایی
۵. تشکیل میزگرد با موضوع آسیب شناسی چرخه اقتصادی و مسائل مرتبط با حضور فرهنگیان و دانش آموزان و اولیاء
۶. توجیه و آموزش دانش آموزان و خانواده های آنان برای مطالبه گری و درخواست کیفیت
۷. سوق دهی تمامی خریده های کلان و جزئی آموزش و پرورش به سمت کالاهای داخلی
۸. صدور بیانیه و اعتراض نسبت به مسئولینی که نمی خواهند حساسیت موضوع را درک کنند توسط فرهنگیان و دانش آموزان
۹. برگزاری گردهمایی و تجمعات اعتراض آمیز دانش آموزی با هدف آگاه سازی و طرح درخواست
۱۰. طرح نیازمندی های حماسه اقتصادی در جلسات شورا و جلسات مشترک با سایر نهادها و سازمان ها توسط معلمان و مسئولان آموزش و پرورش
۱۱. حضور دانش آموزان و فرهنگیان در کارخانه ها و دستگاه های دولتی و مطالبه از مسئولان در رابطه با اقدامات برای حماسه اقتصادی
۱۲. مطالبه گری از طریق رسانه ها، ماهنامه ها، بروشورها، روابط عمومی و تهیه کتابچه
۱۳. تعامل و ارتباط فرهنگیان و دانش آموزان با فرماندار، امام جمعه و نمایندگان مجلس و انعکاس موانع تحقق حماسه اقتصادی به آنها
۱۴. آگاهی بخشی و اطلاع رسانی به جامعه، نسبت به کوتاهی ها و کم کاری های مسئولان و متولیان در امور اقتصادی

بحث و نتیجه گیری

یکی از بزرگترین رسالت های آموزش و پرورش در این حوزه توجه به تربیت نسلی ست که در آینده بتواند با رویکرد اقتصاد مقاومتی کشور را به سمت پیشرفت سوق دهد آموزش و پرورش نقش مهمی در فرهنگ سازی برای ترویج و بسط آنچه در نظام جمهوری اسلامی ایران به دنبال آن هستیم در بین دانش آموزان و خانواده ها دارد. سیاست های این موضوع در کشورمان باید به یک گفتمان عمومی تبدیل شود و آموزش و پرورش رسالت و نقش مهمی در این گفتمان سازی دارد. به منظور فرهنگ سازی اقتصاد مقاومتی در میان دانش آموزان ارائه آموزش های لازم به معلمان از موثرترین گروه ها آغاز شده و برای تحقق این هدف با ارگان های دیگری همچون بسیج نیز همکاری می شود.

دولت و نظام آموزشی به واسطه نوآوری و تأکید خاص به مؤلفه های اقتصاد مقاومتی در برنامه های درسی و گنجاندن آن ها در اهداف، محتوا و روش های آموزشی هماهنگ و همخوان، خود می تواند نقد بسیار مهم و برجسته ای در این راستا بازی کند. عنایت به تربیت اقتصادی در معنای وسیع آن نیز باید به طور جدی پیگیری گردد. البته به نحوی که با فلسفه تعلیم و تربیت عمومی همخوان باشد. گنجاندن و تقویت سرفصل های مرتبط با این حوزه در کتاب های درسی پایه های مختلف تحصیلی برای آشنایی با مفاهیم اولیه اقتصاد مقاومتی، یکی از راهکارهایی است که اجرایی کردن آن چندان دور از ذهن به نظر نمی رسد. نکته مهم قابل توجه اینکه فرهنگ اشاعه شده از طریق برنامه رسمی آشکار- یعنی کتاب های درسی، محتوای آموزشی و فعالیت های رسمی تعریف شده همه ی تأثیری نیست که مدرسه می تواند بر مخاطبین خود بگذارد. علاوه بر برنامه درسی آشکار، « برنامه درسی پنهان » (از جمله رفتار و سلوک معلمان و اولیای مدرسه و روابط بین دانش آموزان) نیز تأثیر قابل توجهی بر شکل گیری فرهنگی دانش آموزان دارد. چه بسا اثری که دانش آموزان به ویژه در سنین پایین تر از برنامه درسی پنهان در این رابطه بپذیرند، بیش از بخش رسمی و آشکار برنامه های مدرسه باشد. لذا در عین تأکید برنامه درسی آشکار بر فرهنگ هم جهت با اقتصاد مقاومتی، اگر برنامه درسی پنهان همراه با این چنین فرهنگی نیست، لافاقل نباید با این سیاست ها متعارض باشد. از این رو وظیفه آموزش و پرورش نسبت به مقوله اقتصاد مقاومتی به طور مضاعف سنگین تر خواهد بود. نتیجه اینکه یک نظام آموزشی مسئول و زنده نمی تواند متناسب با اقتصاد مقاومتی عمل نکند. کارکرد نظام آموزشی آن است که کودکان و نوجوانان و جوانان یک کشور را متناسب با شرایط و نیازهای تاریخی آن برهه تربیت کند. نظام آموزشی کشور با در اختیار داشتن بیشترین زمان برای اثرگذاری در ذهن و عملکرد افراد جامعه از سنین کودکی تا مقطع مهمی از رشد در دوره جوانی منبع مهمی برای تأمین و ارتقاء سرمایه انسانی است. وزارت آموزش و پرورش با پوشش مستقیم ۱۳ میلیون نفر از نسل آتی کشور و حضور یک میلیون نفر فرهنگی به عنوان یکی از اصلی ترین گروه های مرجع کشور ظرفیت زیادی را برای فرهنگ سازی درباره اقتصاد مقاومتی را دارد و پیش تر در طرح هایی همچون «همیار پلیس» بخش کوچکی از این ظرفیت عظیم به اثبات رسیده است.

مسئولین وزارت آموزش و پرورش بر ضرورت توجه به این ظرفیت در وزارت خانه مطلوب خود واقف هستند و در سال های پس از مطرح شدن موضوع اقتصاد مقاومتی به نقش این وزارتخانه در بهینه سازی روندها و ساختارها و فرهنگ سازی از طریق گنجاندن سرفصل هایی در کتاب های درسی دانش آموزان و معلمان و دانشجو معلمان و برگزاری دوره تا تدوین منشور اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش اشاره کرده اند. از سوی دیگر نقش معلمان در تحقق سیاست ها و خط مشی های اعلامی نیز در نهادی همچون مدرسه بسیار پررنگ تر از عوامل اجرایی در بخش های دیگر در موضوع اقتصاد مقاومتی است. فرهنگ اشاعه شده از طریق برنامه رسمی آشکار یعنی کتاب های درسی، محتوای آموزشی و فعالیت های رسمی تعریف شده همه ی تأثیری نیست که مدرسه می تواند بر مخاطبین خود بگذارد. علاوه بر برنامه درسی آشکار، «برنامه درسی پنهان» (از جمله رفتار و سلوک معلمان و اولیای مدرسه و روابط بین دانش آموزان) نیز تأثیر قابل توجهی بر شکل گیری فرهنگی دانش آموزان دارد. چه بسا اثری که دانش آموزان به ویژه در سنین پایین تر از برنامه درسی پنهان در این رابطه بپذیرند، بیش از بخش رسمی و آشکار برنامه های مدرسه باشد. در واقع تدوین کتب درسی و گنجاندن مفاهیم و مطالب در آن ها بر مبنای اقتصاد مقاومتی زمینه را برای تحقق اهداف آموزش و پرورش در این زمینه فراهم می کند. متأسفانه طی سال های اخیر جذب نیروی انسانی بدون کارشناسی صرفاً در پاسخ به نیاز اشتغال جامعه بوده و کارآمدی چندانی نداشته است؛ و در آخر پیشنهادهایی درباره اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش آورده شده است:

- گفتمان سازی آموزش و پرورش در دستور کار آموزش و پرورش قرار گیرد تا فرمایشات مقام معظم رهبری به صورت فرهنگ و گفتگو بین دانش آموزان و فرهنگیان تبدیل شود.

- مؤلفه های اقتصاد مقاومتی در آموزش و پرورش جهت تولید محتوای آموزشی در حوزه های نظری و مهارتی فنی و حرفه ای، پژوهشی تبیین شود.

- سیستم آموزشی کشور متناسب با اقتصاد مقاومتی مورد نقد و بررسی و بازنگری قرار گیرد.

منابع و مراجع

- [۱] برخوردار، م. جمشیدیان، ع. لطف آبادی، ح. (۱۳۸۷) تربیت شهروندی: با تاکید بر مؤلفه‌ها، اصفهان: جهاد دانشگاهی.
- [۲] پیغامی، ع. (۱۳۹۰) "مقاومت اقتصادی یا اقتصاد مقاومتی" نوشتاری پیرامون اقتصاد مقاومتی.
- [۳] تاری، ح. (۱۳۹۱) "چیستی اقتصاد مقاومتی"، نشست تخصصی اقتصاد مقاومتی، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- [۴] تراب زاده جهرمی، م. ص. سجادی، ع. سمیعی نسب، م. (۱۳۹۲) "بررسی ابعاد و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران در اندیشه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای"، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، سال ۱۰، شماره ۳۲.
- [۵] دانش جعفری، د. (۱۳۹۱) "تأملی در باب اقتصاد مقاومتی"، جزوه آموزشی.
- [۶] رحمان پور، م. نصر، ا. (۱۳۹۲) "روش‌شناسی پژوهش‌های داخلی و خارجی مربوط به حوزه برنامه درسی در آموزش عالی"، دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی، سال ۱، شماره ۲.
- [۷] سیدنورانی، م. (۱۳۹۲). تأملاتی در موضوع اقتصاد مقاومتی، نشست تخصصی اقتصاد مقاومتی، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- [۸] سیف، ا. (۱۳۹۱) "الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران (مبتنی بر دیدگاه مقاوم معظم رهبری)"، فصلنامه آفاق امنیت، سال ۵، شماره ۱۶.
- [۹] شاه طالبی، ب. قپانچی، ا. (۱۳۹۲) "تأثیر آموزش‌های شهروندی بر افزایش آگاهی شهروندی کودکان هشت ساله شهر اصفهان (با تاکید بر نرم‌افزارهای چندرسانه‌ای)"، فصلنامه فناوری اطلاعات در علوم تربیتی، سال ۳، شماره ۳.
- [۱۰] علیزاده، م. (۱۳۹۲). تأملاتی در موضوع اقتصاد مقاومتی "نشست تخصصی اقتصاد مقاومتی، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- [۱۱] فیروزآبادی، م. (۱۳۹۲). چند نکته در باب اقتصاد مقاومتی، تهران: سازمان پدافند غیرعامل.
- [۱۲] قوامی، ن. (۱۳۹۱) "چیستی اقتصاد مقاومتی"، نشست تخصصی اقتصاد مقاومتی، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- [۱۳] معصومی نیا، ق. (۱۳۹۱) "چیستی اقتصاد مقاومتی"، نشست تخصصی اقتصاد مقاومتی، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- [۱۴] ملکی، ح. (۱۳۹۰) مبانی برنامه‌ریزی درسی آموزش متوسطه، تهران: انتشارات سمت.
- [۱۵] میر مغزی، خ. (۱۳۹۱) "چیستی اقتصاد مقاومتی"، نشست تخصصی اقتصاد مقاومتی، تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.
- [16] Briguglio, L., Gordon. C., Nadia. F., & Stephanie. V. (2008). Profiling Economic Vulnerability and Resilience in Small States: Conceptual Underpinnings Economics Department, University of Malta. 2008, Available at: <http://www.um.edu.Mt>.
- [17] Briguglio, L., & Stephen, P. (2011); Growth and Resilience in East Asia and The Impact of the Global Recession, Available at:<http://www.um.edu.Mt>.
- [18] Rose, A. (2008); Defining and Measuring Economic Resilience to Disasters, Disasters Prevention and Management, 13, (4): Available at:<http://insct.syr>.